

Placebo i nocebo dla tłumaczy: model poznania antycypacyjnego w produkcji przekładu

Oczekiwanie są kluczowym mechanizmem poznawczym, na którym polegamy „nawigując” w świecie – zarówno dosłownie, poruszając się w przestrzeni, jaki i metaforycznie na wielu płaszczyznach doświadczenia. Medycyna, do której nawiązujemy w tytule niniejszego projektu, to jedna z dziedzin, gdzie oczekiwania są przedmiotem szeroko zakrojonych badań. Z kolei przekład jest dziedziną, w której potencjał oczekiwań nie został dotąd bezpośrednio poddany analizie i wciąż jest niezgłębiony.

Celem niniejszego projektu jest empiryczne zbadanie i zrozumienie roli oczekiwań w procesie podejmowania decyzji przy tworzeniu przekładu tekstu lub filmu. Hipoteza, że **oczekiwania tłumaczy wobec zadania tłumaczeniowego wpływają na decyzje podejmowane przez nich przy wykonywaniu tego zadania** zostanie przetestowana w serii eksperymentów angażujących zawodowych tłumaczy i adeptów przekładu.

W ramach projektu ustalimy, czy wygenerowanie określonych oczekiwań wobec zadania tłumaczeniowego/tekstu wyjściowego (np. jego trudności lub ciekawości) skutkuje innymi operacjami mentalnymi tłumaczy niż kiedy wygenerowane zostają oczekiwania przeciwne lub kiedy oczekiwania nie są celowo generowane. Jeżeli mielibyśmy do czynienia z takim mechanizmem, to mogłyby wystąpić istotne różnice pomiędzy kluczowymi parametrami wytworzonych tłumaczeń. Poza tekstami docelowymi wytworzonymi przez badanych źródłem danych o procesach poznawczych twórców przekładu będą protokoły głośnego myślenia, kwestionariusze oraz ruchy gałek ocznych śledzone przy użyciu okulografu.

W szerszym ujęciu projekt włącza się w interdyscyplinarną debatę o naturze ludzkiego rozumowania, w której tradycyjnie wyróżnia się dwa podejścia. Z jednej strony rozumowanie jest definiowane jako usystematyzowana procedura bazująca wyłącznie na deklaracyjnych informacjach i prowadząca do racjonalnych oraz stabilnych decyzji. Natomiast zgodnie z podejściem alternatywnym proces decyzyjny jest warunkowany także (niedeklaracyjnymi) czynnikami znacząco wykraczającymi poza wyizolowane dane. Nasz projekt eksploruje tę drugą formułę na gruncie przekładu, wychodząc od wcześniejszych głównie psychologicznych badań, które przekonująco wskazują, że decyzje są kształtowane przez wiele (często niepozornych) czynników.